

different economic development were joining the EU. The coherent market hypothesis explained the causes of the financial crisis of this period, and its elimination was achieved through the delegation of authority. Since 2004, the next stage of financial market development has been going on, which is explained by the adaptive market hypothesis, whose stabilising moments have not yet been generalised.

Ke ywords: *world financial system, globalisation of the financial system, financial market, hypotheses of the financial market, stages of development of the financial market.*

УДК: 330.3

DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-180-187

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Ю. В. УЛЯНИЧ, кандидат економічних наук

Н. В. БОНДАРЕНКО, кандидат економічних наук

Б. С. ГУЗАР, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У статті здійснено аналіз роботи страхового ринку України. Зокрема досліджено: динаміка фінансових показників страхових компаній, динаміка кількості страхових компаній, динаміка кількості договорів страхування, динаміка валових і чистих страхових премій, обсяг сформованих страхових резервів та основні фінансові показники страхових компаній України. Встановлено основні проблеми, які негативно впливають на функціонування страхового ринку в Україні: повномасштабне вторгнення росії на територію України, відсутність політичної та економічної стабільності, сталого зростання виробництва, неплатоспроможність населення, слабкі зовнішньоекономічні зв'язки України у сфері страхування з розвинутими країнами; недосконала нормативно правова база, високий рівень інфляції, корупції, низькій рівень довіри споживачів до страхових компаній.

Ключові слова: *страхування, страхування життя, ринок страхування, страхові послуги, фінансові показники, страхові резерви.*

Постановка проблеми. Страхування життя як одна з відокремлених галузей ринку страхування здатна впливати на формування та функціонування фінансового сектору та на розвиток економіки. В усьому світі компанії страхування життя відіграють важливу роль у діяльності фінансового ринку, сприяють розвитку економічних процесів та є одними з найбільш ефективних його учасників, які формують істотну частку фінансових ресурсів, впливають на інвестиційний клімат, розвиток виробництва і добробут населення. Це впливає з самої природи послуг страхування життя, які, з одного боку, підвищують рівень соціальної захищеності населення та є альтернативою вирішення пенсійного забезпечення, з іншого – страховики акумулюють тимчасово вільні кошти для

подальшого їх інвестування, тобто виконують функції щодо мобілізації, переміщення та ефективного інвестування ресурсів. Тож питання сучасного розвитку ринку страхування життя та пошук напрямів його вдосконалення потребує поглибленого вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ринку страхування життя та пошуку можливостей його розвитку присвячено багато наукових праць вітчизняних фахівців: Базилевича В., Гарматія Т., Говорушко Т., Залєтова О., Комадовської В., Осадця С., Пилипенка Н., Шумелди Я. та ін. Проте в умовах високого динамізму сучасного конкурентного середовища та фінансової нестабільності в Україні теоретико-практичні питання даної проблематики потребують подальших досліджень.

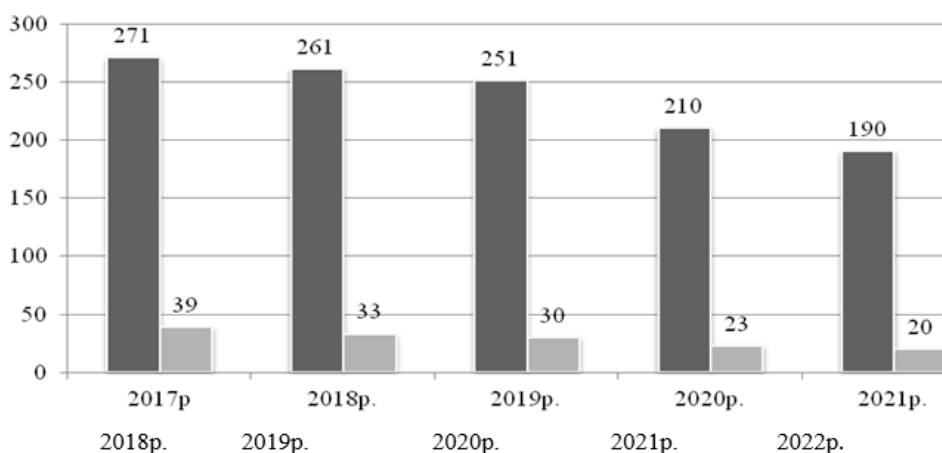
Методика досліджень. При здійсненні дослідження сучасних тенденцій страхового ринку України використано метод аналізу. За допомогою абстрактно-логічного методу – обґрунтовано і викладено висновки та пропозиції стосовно рекомендацій щодо розвитку потенціалу страхування життя в Україні.

Результати дослідження. Ринок страхування життя в Україні почав своє становлення у 1996 р., після набуття чинності Законом України «Про страхування», де страхування життя виділялось, як окрема галузь страхової діяльності, [1]. Становлення цього виду відносин продовжується і сьогодні. Страхова діяльність змінюється, удосконалюється й усе більше впливає на економіку країни, розширюється сфера страхування, з'являються і розвиваються нові його види. Навіть після повномасштабного вторгнення РФ на територію України ринок страхування життя продовжив свою роботу та протягом 2022 р. демонстрував відновлення показників своєї діяльності. Динаміка показників діяльності страхових компаній представлена у таблиці 1 [2].

Табл. 1. Динаміка фінансових показників страхових компаній України

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Валові страхові премії, млн грн	35170,3	43431,8	49367,5	53001,2	45184,9
Валові страхові виплати, млн грн	8839,5	10536,8	12863,4	14338,3	14852,7
Рівень валових виплат, %	25,1	24,3	26,1	27,1	32,9
Чисті страхові премії, млн грн	26463,9	28494,4	34424,3	39586,0	40350,2
Чисті страхові виплати, млн грн	8561,0	10256,8	12432,6	14040,5	14451,9
Рівень чистих виплат, %	32,3	36,0	36,1	35,5	35,8
Сплачено на перестраховання, млн грн	12668,7	18333,6	17940,7	16713,4	8487,4
Обсяг сформованих страхових резервів, млн грн	20936,7	22864,4	26975,6	29558,8	34192,1
Активи для представлення коштів страхових резервів, млн грн	35071,9	36084,6	40666,5	44609,9	46113,6
Обсяг сплачених статутних капіталів, млн грн	12661,6	12831,3	12636,6	11066,1	9748,1

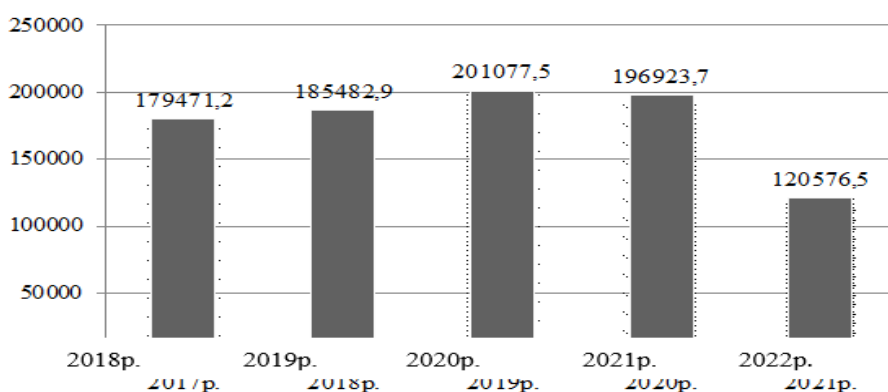
Аналіз даних функціонування страхового ринку в Україні показує, що загальна кількість страхових компаній в Україні скоротилася (рис. 1) [3].

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній

Спостерігається тенденція скорочення як СК «life», так і СК «non-life». Упродовж 2018–2022 рр. кількість страхових компаній поступово зменшувалась, причому з 2018 р. до 2022 р. – на 81 компанію. Хоч така тенденція і є загрозливою, в кількісному аспекті щодо страхових компаній сучасний ринок страхових послуг України повністю відповідає рівню країн ЄС. Прискорення динаміки зменшення кількості страхових компаній обумовлене станом соціально-економічного розвитку країни та підвищенням вимог до інституцій.

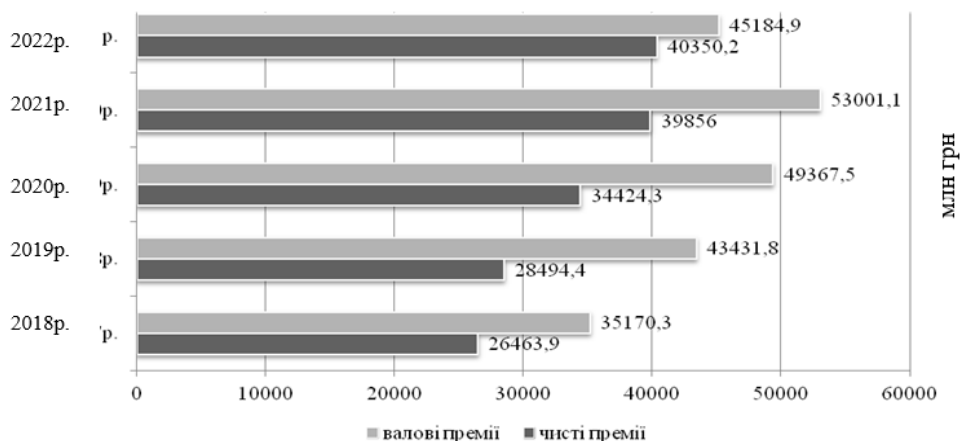
Результати динаміки укладених договорів страхування протягом досліджуваного періоду підтверджують, що не сформувалося стійких закономірностей при укладанні загальної кількості договорів страхування (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка кількості договорів страхування

Загальна кількість укладених договорів страхування за досліджуваний період як і зростала (2018–2020 р. на 21606,3 одиниць) так і знижувалась (2021–2022 р. на 80501,0 одиниць), [4].

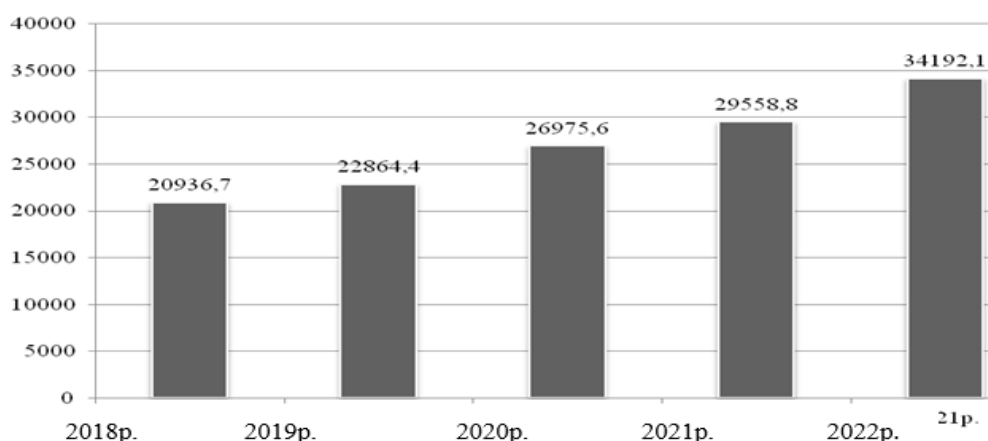
Результати функціонування страхового ринку відображає динаміка страхових платежів і страхових виплат – основних показників діяльності страховиків, рис. 3.

Рис. 3. Динаміка валових і чистих страхових премій

Обсяг валових страхових премій в 2022 р. збільшився порівняно з 2018 р. на 10014,6 млн грн. Чисті страхові премії зросли на 13886,3 млн грн порівняно з 2018 р. Тобто протягом досліджуваного періоду спостерігалася позитивна тенденція росту даних показників.

У 2018–2022 рр. спостерігалось щорічне зростання страхових резервів, що вказує на нагромадження коштів страховиками з метою забезпечення майбутніх виплат страхових сум і страхового відшкодування (рис. 4), [5].

Рис. 4. Обсяг сформованих страхових резервів

Темп приросту даного показника варіюються в межах 9–18 %. У 2020 р. обсяг сформованих страхових резервів зріс на 4111,2 млн грн (18,0 %) у порівнянні з аналогічною датою 2019 р., при цьому резерви зі страхування життя зросли на 945,5 млн грн (11,3 %), технічні резерви – на 3165,7 млн грн (21,9 %).

Обсяг сформованих страхових резервів упродовж 2021–2022 рр. зріс на 15,7 %. Більше інформації про фінансово-економічну ситуацію страхових компаній демонструють дані консолідованих фінансових звітів, табл. 2 [6].

Табл. 2. Основні фінансові показники страхових компаній, тис грн

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Активи	56075597	52230145	63493287	63866000	64925000
у т.ч. оборотні активи	36618597	34559706	41479631	36222000	39367000
Власний капітал	28620887	26424618	27083916	21797000	24666000
Поточні зобов'язання	6641314	5602151	9141272	5828000	5835000
Дохід від реалізації послуг з видів страхування, інших, ніж страхування життя (зароблені страхові платежі)	18068596	21388454	25166612	–	30417000
Дохід від реалізації послуг зі страхування життя	2467424	3029630	4209192	–	3242000
Дохід від надання послуг для інших страховиків та інших послуг (виконання робіт)	36444,3	66709,5	94622,4	–	134000
Результат основної діяльності	52610,8	128628	-81018,4	–	1349000
Результат фінансових операцій	1832980	1839917	2250073	–	2956000
Результат іншої звичайної діяльності	-246961	-682791	-746167	–	96800
Результат надзвичайних подій	6484,8	37,3	-684	–	76000
Чистий:					
прибуток	2807280	2403892	2992244	–	2869000
збиток	-2118038	-2169103	-2740247	–	-714000

Загальна вартість активів страхових компаній з 2018 р. по 2022 р. коливалася в межах від 56075597 тис грн до 64925000 млн грн. Незначні зменшення вартості активів спостерігалися у 2019 р., що є негативним, оскільки це в певній мірі може впливати на скорочення можливостей страхових компаній.

Разом з тим, частка оборотних активів у загальній вартості всіх активів за весь період не була нижчою 65 %, що є позитивним з огляду на характер діяльності страхових компаній та важливості маси поточних активів у страховому бізнесі. Схожі негативні тенденції щодо динаміки активів страхових

компаній має динаміка власного капіталу. Темпи падіння цього показника мали місце у 2019 р. та 2021 р. Негативну динаміку має і частка власного капіталу у загальній масі всіх ресурсів страхових компаній. З року в рік вона стабільно зменшується: у 2012 р. частка власного капіталу склала у 2018 р. – 57,3 %, у 2019 р. – 51,0 %, у 2020 р. – 50,6 %, у 2021 р. – 42,7 %, у 2022 р. – 32,9 %.

Основою доходів страхових компаній є дохід від реалізації послуг з видів страхування, інших, ніж страхування життя; дохід від реалізації послуг зі страхування життя та дохід від надання послуг для інших страховиків та інших послуг (виконання робіт). Позитивною тенденцією є щорічне зростання кожної з цих позицій упродовж 2018–2022 рр. Виключення склало падіння доходу від реалізації послуг з видів страхування, інших, ніж страхування життя у 2022 р. Важливими показниками у діяльності страхових компаній є фінансові результати звичайної діяльності та надзвичайних подій. Незважаючи на нестійку динаміку, результати основної діяльності у 2018–2019 рр. мали позитивні значення, що вказує на перевищення величини доходів над витратами і успішне функціонування бізнесу. Однак, у 2020 р. даний показник мав від’ємне значення – 81018,4 тис. грн, що є вкрай негативним. Позитивні результати отримали страхові компанії за результатами виконання фінансових операцій (у тому числі від участі в капіталі). Однак фінансові результати від іншої звичайної діяльності та від надзвичайних подій мали негативні значення за весь період дослідження (виключення склав фінансовий результат від надзвичайних подій у 2019 р., коли показник становив +37,3 тис. грн). За даними консолідованих звітів страхові компанії України отримували і прибутки, і збитки.

Висновки. Отже, позитивні зрушення у сфері страхування життя залежать від економічної та політичної ситуації, яка складається в країні. Страхування життя є одним з найбільш перспективних напрямів страхового ринку, воно має стати потужним механізмом розвитку вітчизняної економіки.

Основними проблемами, які нині негативно впливають на функціонування страхового ринку в Україні є повномасштабне вторгнення росії на територію України, відсутність політичної та економічної стабільності, сталого зростання виробництва, неплатоспроможність населення, слабкі зовнішньоекономічні зв’язки України у сфері страхування з розвинутими країнами; недосконала нормативно правова база, високий рівень інфляції, корупції, низькій рівень довіри споживачів до страхових компаній; політична ситуація у країні.

У цілому підвищення ефективності функціонування страхового ринку залежить від ролі держави в цій сфері та її активної участі. Завдання держави полягає у введенні цілеспрямованої державної політики у цій галузі, підвищенні обізнаності населення про важливість страхування та забезпеченні конкурентоспроможності на ринку.

Література:

1. Закон України «Про страхування» 1996. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-в1р#Text>. (дата звернення 14.11.2012р.).

2. Офіційний сайт Національного банку України Режим доступу: <https://bank.gov.ua> (дата звернення 22.09.2023 р.).

3. Незалежний рейтинг страхових компаній Режим доступу: <https://forinsurer.com/rating> (дата звернення 01.08.2023 р.).

4. Клименко О. В. Методологія оцінювання стану і концентрації ринку страхування при його державному регулюванні. *Вісник НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. № 3. С. 36–42.

5. Цуркан І. М. Розвиток ринку страхування життя в контексті забезпечення соціального захисту населення України. *Економічний простір*. 2017. № 123. С. 127–143.

6. Статистика страхового ринку в Україні. Сайт інформаційного агентства «Форіншурер» Режим доступу : <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення 02.05.2023р.)

References:

7. Law of Ukraine "On Insurance" 1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>. (access date 14.11.2023).

8. Official website of the National Bank of Ukraine URL: <https://bank.gov.ua> (access date 09.22.2023).

9. Independent rating of insurance companies URL: <https://forinsurer.com/rating> (date of application 08.01.2023).

10. Klymenko, O. V. (2020)ю Methodology for assessing the state and concentration of the insurance market in relation to its state regulation. *Bulletin of the National Academy of Sciences. "Public Administration" series*, 2020, no. 3, pp. 36–42. (in Ukrainian).

11. Tsurkan, I. M. (2017). Development of the life insurance market in the context of social protection of the population of Ukraine. *Economic space*, 2017, no. 123, pp. 127–143. (in Ukrainian).

12. Statistics of the insurance market in Ukraine / Website of the information agency "Forinsurer" URL: <https://forinsurer.com/stat> (access date 02.25.2023).

Annotation

Ulyanich Yu. V., Bondarenko N. V., Huzar B. S.

Analysis of current trends of the insurance market of Ukraine

The article analyzes the robots of the insurance market of Ukraine. In particular, the following were investigated: the dynamics of financial indicators of insurance companies, the dynamics of the number of insurance companies, the dynamics of the number of insurance contracts, the dynamics of the number of insurance contracts, the dynamics of gross and net insurance premiums, the volume of formed insurance reserves and New financial indicators of insurance companies of Ukraine.

The life insurance market in Ukraine began its formation in 19196, after the Law of Ukraine "On Insurance" entered into force, where life insurance was distinguished as a separate branch of insurance activity. The formation of this type of relationship continues today. Insurance activity is changing, improving and increasingly influencing the country's economy, the scope of insurance is expanding, new types of insurance are emerging and developing. And even after the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, the life insurance market continued its work and during 2022. demonstrates the recovery of its activity indicators.

Analysis of data on the functioning of the insurance market in Ukraine shows that the total number of insurance companies in Ukraine has decreased. A decreasing trend of both "life" and "non-life" SCs is observed. The volume of gross insurance premiums in 2022 increased compared to 2018 by 10,014.6 million. Net insurance premiums increased by UAH 13,886.3 million compared to 2018. That is, a positive trend of growth of these indicators was observed during the studied period.

The main problems that negatively affect the functioning of the insurance market in Ukraine have been identified: full-scale invasion of Russia on the territory of Ukraine, lack of political and economic stability, steady growth of production, insolvency of the population, weak foreign economic relations of Ukraine in the field of insurance with developed countries; imperfect regulatory and legal base, high level of inflation, corruption, low level of consumer trust in insurance companies.

In general, increasing the efficiency of the insurance market depends on the role of the state in this area and its active participation. The task of the state is to introduce a purposeful state policy in this area, increase the population's awareness of the importance of insurance and ensure competitiveness in the market.

Key words: *insurance, life insurance, insurance market, insurance services, financial indicators, insurance reserves.*